

ETT HALVSEKEL I KONSTENS TJÄNST

Riksförbundet Sveriges konstföreningar fyller femtio. Stefan Hammenbeck har varit med från starten och genom åren följt konstföreningsrörelsen på olika nivåer. Vi pratade med honom om resan från barndomens konstföreningsvinst till posten som tillförordnad ordförande i förbundsstyrelsen och hörde om hans funderingar kring konstföreningarnas framtid.

TEXT MATHIAS JANSSON

VILKET ÄR DITT första konstföreningsminne?

–Jag är född 1954 i Eskilstuna och min mamma arbetade då på ekonomikontoret hos företaget C.E. Johansson i staden. Där fanns en konstförening och mamma vann en oljemålning av Gösta Wallmark i lotteriet. Den hängde sedan i vårt vardagsrum och det berättades alltid att mamma vunnit den i en konstförening. Det är ett tidigt minne.

Redan i tonåren väcktes ditt intresse för konstföreningar och folkbildning. Hur gick det till?

–Sommaren 1970 läste jag på gymnasiet och arbetade på Eskilstunas kulturhistoriska museer. Efter något år började jag vakta på Eskilstuna konstmuseum, som grundats 1938 av Eskilstuna konstförening. Ofta kom konstnärer från närområdet dit på besök och var inte sällan nyfikna på mig, den unga gymnasisten. Jag lärde mig mycket av våra samtal.

–I mötena med Eskilstuna konst-

förening grundlades min övertygelse att samarbete är det viktigaste, och att man tillsammans har ett folkbildningsuppdrag på konstområdet. Konstföreningens andra viktiga uppgift är att samarbeta med de lokala och/eller regionala konstnärerna.

Sedan hamnade du i Lund och kom i kontakt med en ny konstförening?

–Efter att ha hört konstnären och konstprofessorn Oscar Reutersvärd visa en utställning med konstruktiv konst bestämde jag mig för att läsa konsthistoria för honom i Lund. Det började jag hösten 1973. Efter någon termin kom en kurskamrat och frågade om jag ville vakta på Skånes konstförenings Galleri Loftet vid Lilla torg i Malmö. Det visade sig innebära mer än att bara sköta öppethållandet och "vakta" utställningarna.

–Utställningsprogrammet bestämdes av konstföreningen men jag fick sköta kontakten med konstnärer-

na, medverka vid hängningen och ta hand om det mesta kring annonsering, pressmeddelanden, försäljning och det som hör till ett galleris uppgifter.

Du arbetade alltså på Skånes konstförening precis när tankarna på ett riksförbund föddes. Hur gick det till?

–Uno Kampmark som var min chef på Galleri Loftet var vid denna tid intendent för konstföreningen, som då i början av sjuttioalet hade närmare 25 000 medlemmar! Det Uno såg och som var centralt i hans inledande kamp var att i de statliga utredningarna om framtidens musei- och kulturpolitik fanns konstföreningarna INTE med! En av landets största folkrörelser på kulturområdet!

–Därför tog han initiativet till att starta ett riksförbund, för att synliggöra konstföreningsrörelsen. Det tog några år innan den nya organisationen hade satt sig och distrikten ute i landet kommit i gång. Jag uppfattade det under min tid på Galleri Loftet som att

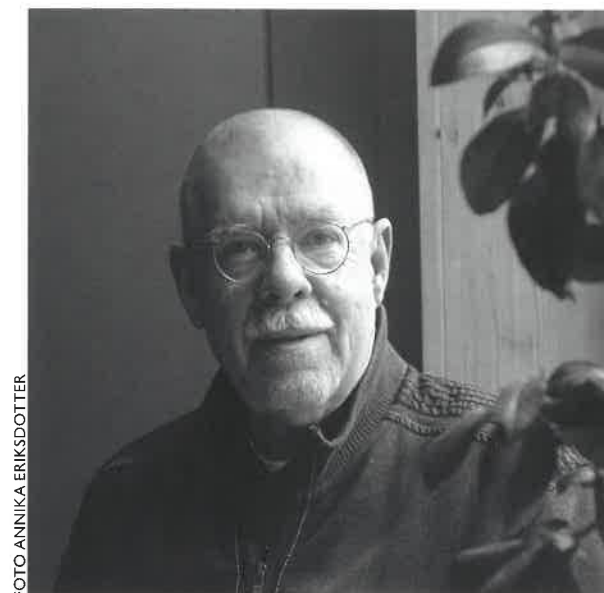

FOTO ANNIKA ERIKSDOTTER

T v: Stefan Hammenbeck.

T h: Omslag till boken *Konst är nödvändigt*.

Uno i rollen som intendent för Skånes konstförening lade ner ett stort arbete på den nya organisationen. Han kunde vara tuff, ja till och med rätt bufflig och hård, men utan Unos kamp för att synliggöra konstföreningsrörelsen och dess roll i svenskt kulturliv hade mycket idag sett annorlunda ut.

Sedan har du under åren fortsatt att engagera dig i konstföreningsrörelsen på olika nivåer?

–Jag har funnits med i olika styrelser sedan sjuttioalet. Det har handlat om samarbeten mellan mig som museiman och konst-, kultur- och vänföreningar. Jag satt några år i Sveriges konstföreningars förbundsstyrelse (2001–2007) varav ett år som tillförordnad förbundsordförande. Det bidrog att i än högre grad stärka min övertygelse om konstföreningarnas roll i svenskt konst- och kulturliv.

Hur ser du på konstföreningarnas roll idag?

–Utan konstföreningar skulle konstlivet vara fattigare. Här i Östergötland, där jag nu är verksam som fri skribent och konstkurator efter att ha pensionerats från Östergötlands museum 2020, arrangerade våra medlemsföreningar i distrikt Östergötland sammanlagt 354 utställningar från 2017 till 2019, alltså innan pandemin. Det finns inga konsthallar eller museer i Östergötland som kan ta över denna verksamhet. Min bergfasta övertygelse är att våra konstinstitutioner behöver

samarverka med konstföreningarna. Det är i dem man har den storpublik som man faktiskt behöver!

Du anser att konstföreningar är viktiga för demokratin. Hur då?

–För mig som femtiotalist är föreningsrörelsen och folkbildningstanken som växte fram från sekelskiftet 1900 en grundbult som präglat både mitt liv och yrkesliv. Dessa rörelser har lagt grunden till vårt demokratiska samhälles framväxt. Det är genom dessa rörelser som vi blivit ansvarstagande medborgare med perspektiv som värddandet av våra kulturella behov behövs lika mycket som skola, sjukvård och omsorg. Konsten är ett språk och det måste läras, tränas och övas för att hållas vid liv. Vad skulle hända om vi inte längre kunde tala med varandra? När ingen förstår mina ord? Vad händer med vårt demokratiska samhälle när politik estetiseras och kallas för kultur?

–Jag har en känsla att vi befinner oss i en tid som inte är olika den som rädde för drygt hundra år sedan då förenings- och folkbildningsorganisationer kämpade för en bättre tillvaro, för lika och allmän rösträtt, för bra skola, för kunskap och för att samhället skulle utvecklas till det bästa för oss i materiellt och intellektuellt – eller andligt om man så vill – avseende. Jag tänker ofta på hur vi ska kunna fortsätta arbeta demokratiskt om ingen har skolats i en föreningsstyrelse, med diskussioner, givande, tagande och till sist ett beslut

att "så här gör vi för att försöka nå det för oss alla goda målet".

Ett av dina senaste projekt är som medförfattare till boken *Konst är nödvändig*, utgiven av Östgöta konstförening? Vilken betydelse har konstföreningarna haft för Östergötland?

–Föreningen bildades 1921 på initiativ av ett par konstnärer och en krets av konstintresserade personer kring dem. De var övertygade om att bildkonst i vid bemärkelse är en av våra naturliga uttrycksformer, helt enkelt ett sätt att kommunicera på. En bild säger något annat än ord.

–Utan Östgöta konstförenings verksamhet, och exempelvis Norrköpings konstförenings verksamhet som är upphovet till Norrköpings konstmuseum, hade konstscenen i Östergötland nog sett mycket annorlunda ut. Det som framför allt utmärkt Östgöta konstförening är att konstnärerna själva under mycket lång tid var engagerade i föreningens verksamhet, även i styrelsearbetet och arrangerandet av de årliga jurybedömda utställningarna.

–Men den stora betydelsen för konstscenen Östergötland menar jag har funnits i samarbetet mellan Östgöta konstförening och Östergötlands två största museer. Det nu mycket kreativa samarbetet med Norrköpings konstmuseum kommer ge efterverkningar långt fram i tiden! ●

Mathias Jansson är informatör hos Riksförbundet Sveriges konstföreningar